

СТАНОВИЩЕ

от

Доц. д-р Клара Георгиева Докова, д.м.
Декан на ФОЗ, Медицински университет "Проф. д-р П. Стоянов" - Варна

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **"Доктор"**
в област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт“,
професионално направление 7.4 „Обществено здраве“

Тема на дисертационния труд: „Обучение и професионална реализация на бакалаври по об-
ществено здраве“

Автор: Валентина Матеева Александрова

Със Заповед No P-109-108/26.03.2021г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна и Заповед P-109-169/27.04.2021г. е определено да бъде член на Научно жури, а с Протокол (No 1 от 2.04.2021г.) от първото му неприсъствено заседание е определено да представя становище по процедурата за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ с кандидат Валентина Матеева Александрова докторант на самостоятелна подготовка в Докторската програма по „Управление на общественото здраве“ към Медицински Университет „Проф. Д-р П. Стоянов“ – Варна, Факултет „Обществено Здравеопазване“, Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“, в област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление: 7.4.Обществено здраве.

1. Кратки данни за кариерното развитие на докторанта

Професионалното развитие на Валентина Александрова започва през 1992 г. след завършване на Полувисш медицински институт (днес Медицински колеж) Варна със специалност „Санитарен инспектор“. Следвайки стремежа си за развитие Валентина Александрова продължава образованието си и придобива две бакалавърски степени: „Мениджмънт в международния бизнес“ (1993-1998 г.) и „Управление на здравните грижи“ (2014-2017 г.) и магистърска степен по „Обществено здравеопазване“ (през 2003-2005 г.) към ФОЗ, Медицински университет Варна.

След завършването на базовото си образование Валентина Александрова започва работа като инспектор към отдел „Държавен здравен контрол“ в ХЕИ гр. Добрич, където работи в продължение на десет години. Следва кратък период на работа в частния сектор във фирма, която се занимава със строителен надзор, след което се завръща към сферата на основното си образование в областта на противоепидемичния контрол, като инспектор в РЗИ Варна.

От 2015 година Валентина Александрова е асистент в УС „Инспектор обществено здраве“ към Медицински колеж на МУ Варна, като ръководи учебните занятия по дисциплините „Комунална хигиена“, „Хигиена на труда“ и „Учебна практика“. От 2018 година е докторант в самостоятелна форма на обучение в Докторска програма „Управление на общественото здраве“ в Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“. От 2019 г. участва в разработване и реализация на научен проект, към Фонд "Наука" на МУ Варна,

свързан с темата на дисертационния й труд“, стимулиращ научно-изследователската й работа.

Член е на Българското научно дружество по общественото здраве.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд на Валентина Александрова „Обучение и професионална реализация на бакалаври по общественото здраве“ е изключително актуална, полезна и навременна в контекста на пандемията от Covid 19 обхванала света и България в последните две години. Пандемията, поставила на изпитание системите за опазване и превенция на общественото здраве, изведе на преден план необходимостта от разширяване на капацитета на институциите по общественото здраве (ОЗ), от оценка на готовността на кадровия потенциал и необходимостта от адекватно обучение и стимули за професионална реализация на специалистите по общественото здраве не само в България, но и навсякъде по света, дори и в големи държави като САЩ, Великобритания, Канада и др.

Темата на дисертационния труд е пряко свързана с професионалните компетентности на бакалаврите по общественото здраве, осигурявани в образователния процес, който също стои във фокуса на международното внимание, като за осигуряване на добри резултати е създадена Европейска квалификационна рамка. В сферата на здравеопазването всяка отделна професия разработва специфични за съсловието професионални компетентности, които трябва да бъдат постигнати в съответните образователни степени. От 2014 г. до момента AS-PHER актуализира специфичните за специалистите по общественото здраве професионални компетентности. В този смисъл темата на настоящият дисертационен труд е актуална, защото е насочена към приоритетната цел за критична оценка на професионалните компетентности на динамично развиващата се професия на специалистите по ОЗ в контекста на нов за Европа и за страната ни компетентностен подход в образователния процес.

3. Познаване на проблема

Дисертационният труд е представен в общ обем от 165 страници, от които 44 са посветени на преглед на научната литература по изследвания проблем. Литературният обзор е добре структуриран, обстоен, като се основава на 176 източника, от които над половината са от последните десет години, а 119 са на кирилица. Книгописът илюстрира широката осведоменост и актуална информираност на автора, особено по отношение на историческото развитие на областта и специалността в България.

В литературния обзор е направен задълбочен исторически преглед на развитието на дейностите по опазване и контрол на общественото здраве в България и по света, като предпоставка за професионална реализация и обучение на специалистите по общественото здраве. Важен е и прегледът на институциите свързани с опазване на общественото здраве в нашата страна, с които се очертава спектърът от възможности за работа на бакалаврите по ОЗ в България. Направено е широко проучване на особеностите в обучението по ОЗ в ОКС бакалавър по света, като са очертани тенденциите за промени през последните 30 години в Европа. Демонстрирано е добро познаване на решенията на ключовите институции с експертиза в областта на общественото здраве в Европа, задаващи рамката за проучване и анализ на съответствието на обучението с “професионалните компетентности”, които специалистите по ОЗ трябва да притежават. Доброто познаване на литературата и способността за обобщаване са позволили извеждане на изследователските проблеми.

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана и насочена към проучване и сравнение на обучението на специалистите по ОЗ в България с разнообразните европейски практики. Изведени са седем изследователски задачи (петата с две под - задачи) и шест работни хипотези.

4. Методика на изследването

Основно достойнство на дисертационния труд на Валентина Александрова е разнообразната комплексна методика приложена за постигане на целта и задачите, която съчетава систематично проведено историческо проучване, собствено количествено и теоретично изследване, допълнени от качествено изследване сред две различни прицелни групи. Детайлно и прецизно са описани стъпките в различните етапи от собствени проучвания.

Първата част от работата се основава на исторически - ретроспективен и съдържателен анализ на исторически и нормативни документи, свързани с компетенциите на специалистите, осъществяващи контрол в сферата на общественото здраве и обучението им в България. Историческият преглед проследява 3 етапа в промените на обучението на професионалистите по ОЗ в България, съответстващи на етапите на социално-икономически и законодателни промени в държавата.

Собственото количествено и теоретично изследване на спецификите на обучението по ОЗ обхващат значителен брой Европейски университети и предлаганите в тях специалности по ОЗ. Те се основават на анкетно проучване проведено по електронен път и анализ на съдържанието на достъпна учебна документация на проучваните европейски специалности. Широкият документален преглед, базиращ се на предварително разработена теоретична рамка, съчетан с анкетното проучване създават добра база за адекватна оценка на образованието на бакалаврите по ОЗ в България.

Иновативен е сравнителният анализ на нормативната уредба, която регламентира обучението на специалистите по ОЗ в България в т.ч. Единните държавни изисквания за специалност ИОЗ и учебна документация за специалността със съдържанието на компетентностната рамка за специалността, разработена и актуализирана от Асоциацията на училищата по ОЗ в Европа (ASPHER).

Качествените проучвания включват фокус групови дискусии с работещите (дипломирани бакалаври) в областта на ОЗ и полуструктурирани интервюта с работодатели, които разкриват мнението на респондентите относно възможностите и бариерите за професионална реализация на бакалаврите по ОЗ. Информацията събрана по време на фокус групите и чрез интервютата е аудиозаписана, в последствие транскрибирана, обработена и представена съобразно възприетите стандарти.

5. Характеристика и оценка на резултатите и приносите на дисертационния труд

Резултатите от дисертационния труд и тяхното обсъждане са добре структурирани съобразно поставените задачи. В самостоятелни раздели са обособени резултатите от историческото проучване с неговия систематичен документален преглед, последвано от собственото анкетно и теоретично проучване на обучението по ОЗ в Европа и България, следват сравнителният анализ на българските нормативни и учебни документи със Европейските професионални препоръки за компетентностите на специалистите по ОЗ и резултатите от качествените изследвания.

Всички проучвания са подчинени на представените в литературния обзор основополагащи европейски документи, регламентиращи компетентностния подход във висшето образование и конкретните професионални компетентности на специалистите по ОЗ, което преминава като нишка в дисертационния труд и гарантира актуалност, конкретност и обективност на дискусиата по разглеждания проблем.

Историческият преглед на развитието на обучението по ОЗ в България очертава динамиката и главните специфики в развитието на обучението по ОЗ в България в три периода: от Освобождението до 1944 г.; от 1944 – до 1990 г.; и от 1990 до момента. Един от неочакваните резултати и изводи на анализа, е че въпреки дългия период от време, въпреки многобройните промени, касаещи предимно външните елементи на обучението, а именно наименованието на специалността и институциите, в които то се провежда, не се установява значима динамика в съдържанието на учебните планове и дисциплините включени в обучението на специалистите по ОЗ в България. Този резултат обяснява в определена степен факта, че българските специалисти по ОЗ днес, като че ли не припознават хроничните незаразни заболявания като фокус на своята работа.

Втората част от собствените проучвания на докторанта е амбициозна и широкообхватна, като сравнява обучението по ОЗ в ОКС Бакалавър в Европа и България по два основни метода с електронно анкетно проучване и документален анализ на достъпната учебна документация. В анкетното проучване са обхванати 21 специалности от 13 Европейски страни, а документалния анализ се отнася до 74 специалности от 13 държави. И тук има изненадващи резултати, които доказват висока степен на сравнимост на обучението в българските специалности с тези от страните с традиции в областта на ОЗ. Установява се и сходство в продължителността на обучението, като в Европа доминират 3 годишните програми. Сравнителното теоретично проучване изтъква спешната нужда от промени в съдържанието на ЕДИ за специалност ИОЗ.

Високо оценявам не само избора на фокус групи и дълбочинни интервюта, като метод за регистриране на емпирична информация в качествените проучвания на проблемите в професионалната реализация на специалистите по ОЗ в България, но и резултатите от анализа на мнението на експертите, които очертават необходимост и практически възможности за подобряване на ситуацията.

Изводите са ясно формулирани, практически ориентирани, следват поставените изследователски задачи и логически произтичат от получените резултати. На базата на резултатите са изведени предложения / препоръки, адресирани към съответните институции и експерти.

Трудът има значителни теоретико-познавателни и практико-приложни приноси, част от които имат оригинален характер. Настоящият дисертационен труд представлява първо по рода си целенасочено и задълбочено изследване на обучението на специалисти по ОЗ съобразно европейските стандарти и изискванията на съвременното здравеопазване.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Във връзка с дисертационния труд докторантката представя три пълнотекстови публикации, които не изчерпват списъка на научните ѝ трудове по темата.

Във всички публикации свързани с дисертационния труд Валентина Александрова е самостоятелен или първи автор, което доказва личното ѝ участие в проведените изследвания, получените резултати и приноси.

7. Автореферат

Авторефератът е изготвен според изискванията и отразява напълно съдържанието на дисертационния труд. Онагледен е добре с информативни таблици и фигури.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд е на актуална тема, изпълнен прецизно с комплексна методика, предоставя нови знания, които допринасят за развитие на практиката и образованието на бакалаврите по ОЗ със значими теоретични и приложни приноси с оригинален характер.

Дисертацията **отговаря на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна.

Дисертационният труд показва, че Валентина Александрова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Гореизложеното ми дава основание убедено да дам **положителна оценка** за представения дисертационен труд и **предлагам на научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“** на Валентина Александрова в докторска програма по „Управление на общественото здраве“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве.

7.04. 2021 г.

Изготвил становището:

Доц. Д-р Клара Докова, д.м.